

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНИХ
КОМЕРЦІЙНИХ АРБІТРАЖНИХ СУДІВ**

Студента 2 курсу, 3м групи,
спеціальності 081«Право»,
спеціалізації _____
«Комерційне право»

Яремчука Владислава
Володимировича

Науковий керівник
к.ю.н., доц. _____

Тищенко Юлія Вікторівна

Гарант освітньої програми
д.ю.н., доц. _____

Гончаренко Олена Миколаївна

Київ-2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РІШЕНЬ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ АРБІТРАЖНИХ СУДІВ	
1.1. Поняття та види арбітражних рішень.....	7
1.2. Вимоги до арбітражних рішень.....	17
РОЗДІЛ 2. ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ АРБІТРАЖНИХ РІШЕНЬ	
2.1. Підстави визнання арбітражних рішень недійсними (судовий контроль)	29
2.2. Приведення до виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів.....	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сьогодення активно розвиваються правовідносини вітчизняних суб'єктів господарювання з іноземними компаніями. Це, в свою чергу, неминуче спричиняє появу спорів між їх суб'єктами. Зважаючи на це, сторонам договору треба забезпечити ефективний правовий захист своїх законних прав та інтересів. Для іноземного інвестора, який не знайомий з особливостями правової системи тієї чи іншої країни, важливим питанням є зрозумілість та передбачуваність механізму вирішення спорів. Одним із способів вирішення спорів є розгляд суперечок в міжнародному комерційному арбітражному суді.

Цей інститут є надзвичайно зручним інструментом передусім для бізнесу, оскільки арбітражне рішення може бути приведено до виконання у понад 150 країнах світу. Процедура розгляду комерційних спорів в міжнародних арбітражних установах направлена передусім на забезпечення їх оперативного вирішення. Крім того, міжнародний комерційний арбітраж створює дієву альтернативу державним судам та без якого неможливо уявити подальший розвиток зовнішньоекономічних відносин.

За останні роки в національному законодавстві були внесені суттєві зміни для сприяння діяльності міжнародного комерційного арбітражу. Разом з тим, на нашу думку, залишилось ряд проблем та прогалин під час визнання та приведення таких рішень до виконання, що потребує вдосконалення.

Дослідженням даної теми займались такі вчені-юристи як: В.А. Бігун [24], О.М. Гончаренко [27], Т.Г. Захарченко [29], В.В. Комаров [31], О.О. Кот [32], С.А. Кузьменко [37], О.О. Осипенко [48], Ю.Д. Притика [53], Г.Є. Прусенко [56] та інші. Однак їхні дослідження стосуються окремих аспектів визначення досліджуваної теми. Незважаючи на проблемні питання, які виникають у правозастосовній практиці під час приведення до виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, у науці не вистачає системних досліджень щодо необхідності вдосконалення законодавства.

Мета дослідження. З'ясувати особливості визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів та на основі проведеного правового аналізу прийти до висновків теоретичного і практичного характеру щодо вдосконалення законодавства України задля модернізації інституту екзекватури рішень міжнародного комерційного арбітражу.

Завдання дослідження визначаються поставленою метою, зокрема були поставлені такі:

- визначити поняття та види арбітражних рішень;
- дослідити формальні та змістовні вимоги до арбітражних рішень;
- визначити підстави визнання арбітражних рішень недійсними;
- розглянути механізм приведення до виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів;
- на основі проведеного аналізу розробити пропозиції щодо вдосконалення механізму визнання та приведення до виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів, який передбачений чинним законодавством України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають під час визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів.

Предметом дослідження є визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів.

Методи дослідження. При проведенні дослідження використовувались загальнонаукові та спеціальні методи наукового пошуку, зокрема, історичний метод, метод теоретико-правового аналізу, формально-логічний, системно-функціональний, метод узагальнення, а також інші методи наукового дослідження. За допомогою історичного методу вдалося дослідити розвиток і становлення інституту екзекватури рішень міжнародного комерційного арбітражу в Україні, а також зміну його правового статусу в історичному аспекті. Метод теоретико-правового аналізу застосовувався з метою вивчення наукових позицій та думок, а також норм вітчизняних

законодавчих актів, рішень судів та узагальнення судової практики щодо порядку та процедури визнання і виконання рішень міжнародних арбітражних судів. Були виявлені прогалини та суперечності у чинному законодавстві, через які належним чином не врегульований механізм екзекватури арбітражних рішень. Із застосуванням формально-логічного методу була опрацьована наукова література стосовно теми дослідження і аналізувалась практика механізму визнання і приведення до виконання рішень міжнародних арбітражних судів. Системно-функціональний метод надав можливість дослідити поняття, види та вимоги до арбітражних рішень, вивчити і дослідити процедуру їх визнання, а також підстави для визнання арбітражних рішень недійсними. За допомогою методу узагальнення було зведено в єдине ціле вимоги, які передбачені для комерційного арбітражного рішення, зведено всі умови для визнання і виконання арбітражних рішень, а також узагальнено недоліки законодавства щодо регулювання механізму екзекватури рішень міжнародного комерційного арбітражу.

Наукова новизна дослідження виражається головним чином у його системності з точки зору комплексного дослідження проблемних питань визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів, які виникають у правозастосовній практиці, порівнянні нормативно – правових актів з актуальною міжнародною практикою для виявлення недоліків та шляхів удосконалення українського законодавства.

Деякі питання, які розглядаються у цій випускній кваліфікаційній роботі було викладено у науковій статті:

Яремчук В.В. «Приведення до виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів», що опублікована у збірнику наукових статей «Цивільне та комерційне право: виклики сьогодення». К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020.

Практична значення результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані при підготовці пропозицій по внесенню змін до

законодавства щодо вдосконалення механізму правового регулювання інституту екзекватури рішень міжнародних комерційних арбітражних судів.

Структура роботи. Дана випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів по два підрозділи кожний, висновків та пропозицій, а також списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 62 сторінки, основної частини – 53 сторінки. Список використаних джерел складається з 70 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РІШЕНЬ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ АРБІТРАЖНИХ СУДІВ

1.1 Поняття та види арбітражних рішень

В умовах сьогодення активно розвиваються правовідносини суб'єктів господарювання в Україні з іноземними компаніями. Розвиток правовідносин в свою чергу неминує породжує появу спорів між їх суб'єктами. Зважаючи на це сторонам договору важливо забезпечити ефективний правовий захист своїх законних прав та інтересів. Одним із способів є розгляд спорів в міжнародному комерційному арбітражному суді за результатами якого виноситься арбітражне рішення.

На початку нашого дослідження для його всебічного проведення необхідно визначити правову сутність міжнародного комерційного арбітражу.

В законодавстві більшості країн правова природа арбітражу визначена як альтернативний спосіб вирішення спорів, які виникають переважно в сфері економічних взаємовідносин між суб'єктами договору, в якому сторони виключили юрисдикцію державних судів щодо розгляду можливого спору. Отже, арбітраж має договірну природу і його застосування визначається на розсуд сторін [27, с. 5].

Головне завдання арбітражу полягає у врегулюванні спору між сторонами. Завершується арбітражне провадження винесенням рішення арбітражного суду, яке, як правило, є остаточним і має зобов'язальну дію для сторін.

Останнім часом міжнародний комерційний інституційний арбітраж набирає все більшої популярності та став провідним інститутом з вирішення спорів в сфері міжнародної торгівлі. За даними юридичної фірми «White&Case» 90% відсотків опитаних ними правників зазначили, що саме

інституційний арбітраж являється найбільш бажаним механізмом вирішення спорів у сфері міжнародної комерції. Натомість, тільки 2% довіряють вирішення спірних питань державним судовим органам [40].

Ефективність міжнародного комерційного арбітражу обумовлена перш за все розробленою системою визнання та виконання арбітражних рішень, а також їх остаточністю [28].

Система визнання та виконання арбітражних рішень гарантує, що арбітражне рішення, яке виноситься по справі може бути примусово виконане у 160 країнах світу. При цьому однією із сторін в спорі може виступати навіть держава, проте за умови, що спір має приватноправовий характер, а другою стороною обов'язково має бути особа приватного права.

Така ефективність та дієвість міжнародного комерційного арбітражу обумовлена системою міжнародно-правових актів. В першу чергу це Конвенція ООН «Про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень», прийнята в Нью-Йорку в 1958 році (далі – Нью-Йоркська конвенція) [6]. До цієї Конвенції приєдналось 160 країн, які імплементували її положення та зобов'язались створити механізм визнання й виконання арбітражних рішень на рівні національного законодавства. На нашу думку, це робить рішення міжнародного комерційного арбітражу є найбільш глобальним міжнародним механізмом захисту прав та інтересів сторін міжнародних відносин. Наприклад, для визнання і приведення до виконання рішення іноземного державного суду такого механізму не передбачено.

Ще однією важливою перевагою міжнародного комерційного арбітражу є те, що винесене арбітражне рішення не може переглядатись по суті та є остаточним. Як правило, арбітражні рішення не переглядаються в апеляційному чи касаційному порядку. Натомість оскаржити їх можна лише з чітко визначених Нью-Йоркською конвенцією підстав. Безперечно, остаточність арбітражного рішення значно пришвидшує процес вирішення спору. Натомість при розгляді справи в державному суді від початку розгляду справи до приведення до виконання рішення може минути багато

часу через наявність додаткових процедур оскарження та перегляду судового рішення [28].

Перед початком дослідження поняття «арбітражне рішення», слід зазначити, що його визначення не міститься в жодному нормативному документі, ані в міжнародно-правових актах, які регулюють міжнародний комерційний арбітраж, ані в вітчизняному законодавстві. Не міститься визначення арбітражного рішення також в Типовому законі ЮНСІТРАЛ щодо міжнародного торговельного арбітражу, який прийнятий на 18 сесії ЮНСІТРАЛ в 1985 році [7].

На нашу думку, для формулювання поняття «арбітражне рішення» потрібно визначити його правову природу.

Варто зазначити, що при визначенні сутності арбітражного рішення, думки науковців різняться в залежності від підходу до визначення поняття та правової природи комерційного арбітражу загалом.

Прихильники «договірної» природи арбітражу, вважають, що арбітраж є лише одним з видів цивільно-правових відносин, а тому розглядають арбітражне рішення в нерозривному зв'язку з арбітражною угодою. Свою позицію вони обґрунтовують тим, що в основі кожного арбітражного рішення, яке виносить міжнародний комерційний арбітраж, покладена арбітражна угода, в якій обумовлено порядок вирішення спорів шляхом розгляду в міжнародному арбітражі. Тож, арбітражне рішення – це документ, що виникає з цивільно-правових відносин, в які вступають міжнародний арбітражний суд і сторони арбітражної угоди. На арбітраж в такому випадку покладено завдання щодо самостійного встановлення змісту правовідносин між сторонами та покладення на них або на одну із них обов'язків [53, с. 605].

Прихильники «процесуального» підходу стосовно визначення природи арбітражу вважають, що арбітражне рішення тотожне судовому рішенню, зважаючи на схожість функцій арбітражу та державного суду. На підтвердження своєї позиції прибічники цього підходу посилаються на законодавство багатьох країн, яке наділяє арбітражні рішення безпосередньо

виконавчою силою, без будь-якого додаткового втручання органів публічної влади [43, с. 440].

Деякі вчені не підтримують жодної з запропонованих позицій щодо природи арбітражу і арбітражного рішення, тож з'явилася третя теорія - «змішана». Її сутність полягає в тому, що арбітраж як правовий інститут водночас поєднує і цивільно-правові, і процесуальні складові. Прихильники змішаної теорії обґрунтовують свою позицію тим, що починаючи з моменту укладення арбітражної угоди і закінчуючи винесенням арбітражного рішення та його виконанням, як між сторонами, так між сторонами та арбітражним судом, виникають правовідносини як цивільно-правового характеру, так і цивільно-процесуального [66, с. 389].

На підставі вищевикладеного, ми дійшли висновку, що змішана теорія найбільш точно відображає правову природу арбітражу. Тож, пропонуємо наступне визначення поняття «арбітражне рішення» - це обов'язковий для виконання стороною або сторонами спору документ, який виноситься арбітром (арбітрами) під час арбітражного розгляду справи, що проводився на підставі арбітражної угоди.

Надалі в своєму дослідженні ми розглянемо види арбітражних рішень, які може ухвалити арбітраж. Наприклад, в ч. 1 ст. 32 Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ від 15.06.1976 року визначено, що поряд з остаточним рішенням, арбітраж може також винести проміжне, попереднє та часткове арбітражні рішення [4]. У ст. 2 Арбітражного регламенту Міжнародної торгової палати зазначається, що поняття «арбітражне рішення» включає в себе, окрім остаточного ще й проміжне та часткове [3].

В вітчизняному законодавстві, зокрема у ч. 1 ст. 32 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» йдеться про остаточне рішення суду, який завершується арбітражний розгляд, а в ч. 3 ст. 33 цього ж Закону регламентовано, що третейський суд в окремих випадках може винести додаткове рішення [11].

Розглянемо більш детально кожен з видів арбітражних рішень. Так, остаточне (фінальне) арбітражне рішення – це рішення, яке виноситься за результатами арбітражного розгляду і повній мірі вирішує всі позовні вимоги заявника.

Часткове арбітражне рішення – це рішення арбітражу, яке в повній мірі вирішує лише частину позовних вимог. Наприклад, при одночасному заявленні позовних вимог стосовно стягнення грошових коштів та компенсації збитків, часткове рішення арбітражу може задовольнити лише одну вимогу – про стягнення грошових коштів, а вирішення питання щодо компенсації збитків може бути відкладено до наступної стадії арбітражного розгляду [31].

Проміжне арбітражне рішення – це рішення арбітражу, яке остаточно не вирішує спір суті, але покликане вирішувати проміжні питання в ході арбітражного розгляду. Наприклад, це можуть бути рішення про вжиття забезпечувальних заходів або з вимогою провести попередній платіж в рахунок оплати арбітражних витрат.

Варто зазначити, що на практиці більше труднощів виникає з реалізацією часткових і проміжних рішень. Основна проблема, за словами практикуючих юристів, полягає у тому, що державні суди піддають сумніву обов'язковість такого рішення, оскільки вони не є остаточними рішеннями по справі, та вимагають підтвердження його остаточності. Секретаріати деяких великих арбітражних інституцій погоджуються надавати заявнику довідку про те, що винесене рішення є остаточним і обов'язковим, а деякі - відмовляють, оскільки, на їх думку, це суперечить правилам діяльності таких арбітражних установ [31].

Ми вважаємо, що для вирішення цієї правової проблеми треба звернутись до тексту Нью-Йоркської конвенції як до основоположного документа, що регулює діяльність міжнародного арбітражу. Зазначимо, що через відсутність офіційного перекладу даного міжнародно-правового акта українською мовою маємо проблему перекладу: у тексті англійською мовою зазначено, що арбітражне рішення має бути «обов'язковим», а у російському

перекладі вживається термін «остаточним» [6]. Зазначимо, що в ч. 1 ст. 35 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» йдеться про обов'язковість арбітражного рішення. Все ж в міжнародній практиці в окремих країнах державні суди вимагають факту доведення, що часткове рішення є остаточним [11].

В інших документах, наприклад в ст. 36 Арбітражних правил ІСС визначено, що арбітражне рішення є обов'язковим. Водночас нічого не зазначено про його остаточність.

Ще одним спірним питанням, що виникає на практиці – чи можна вважати часткове рішення, винесене складом арбітражного суду, таким, що є обов'язковим або фінальним. Адже склад арбітражу, в залежності від резолютивної частини, яку він виклав у частковому арбітражному рішенні, може відійти від свого висновку та прийняти кардинально інше рішення в майбутньому. Наприклад, деякі арбітражі виносять часткові арбітражні рішення, в яких зобов'язують сторону сплатити грошові кошти, які були присуджені комісією з вирішення спорів. Разом з тим, на момент винесення такого рішення арбітраж не переглядає рішення комісії по суті, а зобов'язується переглянути їх на наступних стадіях арбітражного процесу. Тож, чи можливо виконати часткове арбітражне рішення, яке по суті може бути та буде переглянуто арбітражем в майбутньому. Враховуючи вищевикладене питання обов'язковості та остаточності часткових рішень викликають особливу увагу [31].

В міжнародній практиці така проблема виникла в апеляційному суді Сінгапуру, який визначений Верховним судом у цій юрисдикції. На розгляд суду було подане часткове рішення арбітражу, за яким присуджено сплатити грошові кошти на підставі рішень, які будуть переглянуті у майбутньому. Суд на підставі норм Нью-Йоркської конвенції дослідив чи є таке рішення обов'язковим та кінцевим, а також чи можливо його виконати враховуючи те, що це рішення може бути переглянуте по суті на наступних стадіях арбітражного процесу. В результаті апеляційний суд Сінгапуру зробив

висновок, що часткові рішення арбітражу можуть бути як виконані, так і за зверненням сторін скасовані національними судами. На думку суддів поняття «остаточне арбітражне рішення» можна розтлумачити в різний спосіб. По-перше, відповідно до нормативно-правової бази, яка регулює питання здійснення арбітражу, будь-яке арбітражне рішення по суті є остаточним, оскільки вирішує певну проблему. По-друге, «остаточність» слід розглянути в іншій площині. Для цього треба розуміти суть рішення, тобто чи дійсно питання по суті справи було вирішено арбітражем остаточно. По-третє, остаточне арбітражне рішення може стосуватись лише кінцевих арбітражних рішень, тобто рішення по суті має бути фінальним у розумінні того, що склад арбітражного суду вирішує всі питання, які перед ним ставляться. Розглянувши всі три аспекти, суд зробив висновок, що часткові арбітражні рішення, які остаточно вирішують питання щодо певних категорій позовних вимог, можуть бути виконані. В інших юрисдикціях підхід може відрізнятись. Наприклад, в Німеччині не сформована усталена практика щодо можливості виконання арбітражного рішення, яке може бути переглянуто в майбутньому [28].

Державні суди в Україні здебільшого визнають обов'язковість і остаточність часткових рішень. Варто зазначити, що найчастіше питання щодо часткових арбітражних рішень піднімає боржник, який не зацікавлений у виконанні покладеного на нього обов'язку. Для прикладу наведемо постанову Верховного Суду України від 27 червня 2018 р. №519/15/17, 61-12619св18 про визнання і виконання рішення Стокгольмського арбітражу за заявою холдингової компанії Ostchem Holding Limited проти ПАТ «Одеський припортовий завод» [15]. В даному випадку було прийняте рішення «by consent» (погоджено сторонами). Сторони домовились, що рішення стосовно неоспорюваної частини боргу арбітраж ухвалює за домовленістю сторін, а питання, яке стосується стягнення пені та юридичних витрат арбітражний суд вирішує на власний розсуд. Зважаючи на пов'язаність даних двох рішень, при розгляді питання про визнання часткового рішення «by consent» в суді,

боржник повідомив про факт оскарження другого часткового рішення в Стокгольмському арбітражі та обґрунтовував позицію про неможливість визнання першого часткового рішення. Однак Верховний Суд України не взяв до уваги доводи боржника, врахував всі обставини справи, зокрема факт визнання сторонами частини боргу, та прийняв рішення на користь стягувача [15].

Так само неоднакова практика склалась щодо визнання проміжних арбітражних рішень. У широкому розумінні значення поняття проміжне рішення можна розглядати як синонім для визначення часткового рішення.

Разом з тим, проміжні рішення мають суттєву відмінність від інших видів арбітражних рішень. Вони не стосуються вирішення питання про задоволення позовних вимог та мають тимчасовий характер. Наприклад, у ст. 29 Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛІ зазначено, що до проміжних рішень слід віднести всі рішення, які стосуються заходів забезпечення позову [4].

Міжнародна судова практика свідчить, що проміжні арбітражні рішення у загальному розумінні можуть визнаватись та виконуватись, але якщо проміжне рішення не є остаточним, воно не підлягає виконанню. Що стосується проміжних рішень, які приймаються для забезпечення позову, то вони завжди підлягають виконанню. Оскільки такі рішення необхідні для того, аби фінальне рішення арбітражного суду належним чином виконувалось. Також сформувався позиція, що проміжне арбітражне рішення, яким вирішується термінове для сторін питання, може вважатись остаточним і виконуватись, навіть попри те, що інші пред'явлені вимоги залишаються предметом арбітражного розгляду [31].

В Україні судова практика цілком відповідає міжнародній. Так, на прикладі ухвали Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 02.10.2015 року у справі №159/4966/15-ц, можемо зробити висновок, що проміжні рішення, якими застосовуються забезпечувальні заходи,

визнаються [21]. Водночас, суди притримуються думки, що проміжні рішення тільки визнаються, але не виконуються.

Як ми зазначали в українському законодавстві, зокрема ч. 3 ст. 33 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» міститься ще один вид арбітражного рішення – додаткове [11].

Додаткове рішення – це рішення, яке приймається щодо вимог, що були заявлені під час арбітражного розгляду, але не відображені в остаточному рішенні.

Клопотання про ухвалення додаткового рішення в тридцятиденний строк після отримання арбітражного рішення подає одна із сторін спору, з обов'язковим повідомленням іншої сторони. Важливо зазначити, що винесене додаткове рішення не є окремим рішенням по справі, а вважається складовою частиною арбітражного рішення [11].

Крім того, ст. 62 Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України передбачена можливість винесення окремого арбітражного рішення. Таке рішення виноситься на прохання однієї зі сторін з окремого питання або частини позовних вимог, якщо склад Арбітражного суду визнає це за доцільне з урахуванням обставин справи, у тому числі й у разі часткового визнання стороною позовних вимог. Окреме рішення арбітражу має таку ж силу і підлягає виконанню в порядку, що передбачений для будь-якого іншого арбітражного рішення [5].

За результатами арбітражного розгляду справи третейський суд може прийняти арбітражне рішення на узгоджених умовах. Такий вид рішення передбачає Типовий закон ЮНСІТРАЛ, національне законодавством багатьох країн та регламенти міжнародних комерційних інституцій. За своєю правовою суттю таке рішення є остаточним арбітражним рішенням, у якому зафіксована мирова угода сторін. Відповідно до ст. 30 Типового закону ЮНСІТРАЛ рішення на узгоджених умовах складається на прохання сторін і за умови відсутності заперечень з боку міжнародного комерційного арбітражу [7]. При цьому норми права деяких країн, в тому числі і України

не встановлюють особливих вимог до арбітражного рішення на узгоджених умовах, лише вказують на те, що воно підлягає виконанню так само, як і будь-яке інше арбітражне рішення. Так, відповідно до ст. 30 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» передбачено, що якщо в ході арбітражного розгляду сторони врегулюють спір, третейський суд припиняє розгляд і, на прохання сторін та за відсутності заперечень з його боку, фіксує це врегулювання у вигляді арбітражного рішення на узгоджених умовах. Важливою вимогою є те, що арбітражне рішення на узгоджених умовах повинно містити вказівку на те, що воно є арбітражним рішенням [11].

Інший підхід зустрічаємо у законодавстві Нідерландів. По-перше, зі ст. 1069 ЦПК Нідерландів випливає, що арбітражне рішення на узгоджених умовах повинно бути підписано не лише арбітрами, а й сторонами. По-друге, на відміну від інших арбітражних рішень арбітражне рішення на узгоджених умовах не повинно бути вмотивованим. По-третє, встановлено обмежене коло підстав для відміни такого рішення – лише якщо таке рішення суперечить публічному порядку чи добрим намірам [66, с. 389].

На нашу думку, формулювання вимог до арбітражного рішення на узгоджених умовах у законодавстві Нідерландів є більш вдалим, ніж в законодавстві України. Зважаючи, що рішення фіксує мирову угоду між сторонами, цілком логічно, що його мають підписувати не лише арбітри, а й сторони. Крім того, сторони не зобов'язані обґрунтовувати причини укладення мирової угоди, тож таке рішення може не містити мотивувальної частини.

Зважаючи на вищезазначене, пропонуємо ч. 2 ст. 30 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» доповнити реченнями наступного змісту: «Арбітражне рішення на узгоджених умовах має бути підписане сторонами. В арбітражному рішенні на узгоджених умовах можуть не зазначатися мотиви його винесення».

Таким чином, нами запропоновано наступне визначення поняття «арбітражне рішення» – це обов'язковий для виконання стороною або

сторонами спору документ, який вноситься арбітром (арбітрами) під час арбітражного розгляду справи, що проводиться на підставі арбітражної угоди. Крім того, дослідивши види арбітражних рішень можемо дійти висновку, що арбітражні суди в процесі розгляду спору по суті та за його результатами можуть виносити рішення в процесі арбітражного розгляду: проміжне, часткове; за результатами розгляду – остаточне або фінальне, а також рішення на узгоджених умовах; після винесення остаточно рішення: додаткове та окреме рішення.

1.2. Вимоги до арбітражних рішень

Як ми зазначали в своєму дослідженні, рішення, винесене в міжнародному комерційному арбітражі вважається остаточним та не може бути переглянуто по суті в державних судах України. Разом з тим, для того, аби арбітражне рішення визнавалось і виконувалось воно повинно відповідати встановленим вимогам. Вимоги до структури та наповнення арбітражного рішення можуть визначатись як домовленістю сторін, так і встановлюються Регламентами арбітражних інституцій і нормами законодавства. Причому такі вимоги можуть різнитись в залежності від внутрішнього законодавства країни, де вноситься рішення.

Загальні вимоги, яким повинно відповідати арбітражне рішення, можна розділити на два види: вимоги щодо форми і щодо змісту.

Надалі більш детально розглянемо кожен групу вимог. Так, формальні вимоги висуваються переважно щодо оформлення документу, а також стосуються строку протягом якого арбітражний суд має винести рішення. Цей строк залежить від того, який комерційний арбітраж його виніс. В міжнародній практиці прийнято виокремлювати два види комерційного арбітражу: випадковий та інституційний [48].

Перший вид – випадковий арбітраж або *ad hoc* виникає лише в певних випадках для розгляду якогось конкретного спору і після його вирішення

такий арбітраж припиняє свою дію. Процедура розгляду справи, в тому числі і строк винесення рішення через випадковий арбітраж в переважній більшості випадків регламентується сторонами самостійно. Іноді сторони можуть дійти домовленості про застосування типових правил арбітражу, наприклад, Арбітражного регламенту комісії ООН з прав міжнародної торгівлі – ЮНСІТРАЛ [4].

Більш розповсюдженими та викликають більше довіри у суб'єктів міжнародних комерційних відносин є інституційні арбітражі або постійнодіючі суди. Такі арбітражі створюються при торговельних палатах, біржах, промислових організаціях тощо. Характерною рисою інституційного арбітражу є наявність регламентованих правил – Регламентів розгляду і вирішення комерційних спорів. Саме в цих документах і визначений термін за який суд має вирішити справу та ухвалити рішення. Зазначимо, що конкретний строк винесення арбітражного рішення не встановлюється, а лише визначається застереження, що рішення повинно бути винесене протягом певного строку. Наприклад, ст. 34 Арбітражного регламенту Європейської економічної комісії ООН від 20.01.1966 р. передбачає, що арбітражне рішення ухвалюється протягом 9 місяців з дня призначення головуєчого арбітра або одноосібного арбітра [2]. В ст. 31 Арбітражного регламенту Міжнародного арбітражного суду при Міжнародній торговій палаті також визначений строк протягом якого суд повинен винести остаточне рішення – він складає 6 місяців [3]. Суд може встановити інший строк в залежності від процесуального графіка. Також, суд може продовжити строк за ініціативи арбітрів чи за власною ініціативою, якщо він вирішить, що це необхідно зробити з урахуванням обставин справи.

Варто зазначити, що ані в Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж» [11], ані в Законі України «Про третейські суди» [12] формальної вимоги щодо строку винесення арбітражного рішення немає. Разом з тим в Регламенті Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України передбачено, що склад Арбітражного

суду виносить арбітражне рішення протягом 30 днів з дня завершення слухання справи. Голова МКАС має право у виняткових випадках продовжити строк винесення рішення. Можливість продовження строку для прийняття рішення на прохання сторін або за рішенням самого арбітражу передбачається практично у всіх регламентах діяльності арбітражних інституцій [59].

На нашу думку, вимога стосовно граничного строку прийняття рішення арбітражним судом сприяє швидкому вирішенню справи, унеможливорює затягування процесу та робить арбітражний розгляд популярних серед учасників міжнародних комерційних відносин.

Друга формальна вимога стосується письмової форми арбітражного рішення. Оскільки жодні нормативні документи, які регулюють процедуру здійснення міжнародного комерційного арбітражу не встановлюють вимоги щодо друкованої письмової форми арбітражного рішення, можемо зробити висновок, що допускається викладення письмового рішення в рукописному вигляді.

Міжнародні договори, що регулюють визнання і виконання іноземних арбітражних рішень, прямо не встановлюють вимог щодо форми арбітражного рішення. Разом із тим їх окремі положення дозволяють визначити наміри їх розробників щодо форми арбітражних рішень. Так, Нью-Йоркська Конвенція прямо не зазначає про те, що арбітражне рішення має виноситися письмово, проте ст. IV дозволяє зробити про це висновок [6].

Щодо мови викладення рішення, то як правило арбітражне рішення викладається мовою, якою здійснювався розгляд справи. Зокрема, такий висновок слідує з норм ст. 22 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», в якій йдеться що сторони на власний розсуд можуть домовитись про мову чи мови, які слід використовувати під час арбітражного розгляду. Якщо така домовленість сторін відсутня третейський суд на власний розсуд визначає мову або мови арбітражного розгляду. При цьому така домовленість сторін або визначення суду щодо мови арбітражу

стосуються будь-якої письмової заяви сторони, будь-якого слухання справи та будь-якого арбітражного рішення, постанови чи іншого повідомлення третейського суду. Для зручності всіх учасників арбітражного процесу, третейський суд може видати розпорядження про те, щоб будь-які заяви і документальні докази були перекладені на мову або мови, про які домовились сторони або які визначені судом [11].

В нормах ст. 26 Арбітражного регламенту Європейської економічної комісії ООН виключено можливість вибору мови арбітражного розгляду за згодою сторін. Натомість передбачено, що мова арбітражного судочинства встановлюється арбітрами. При цьому арбітри вживають всіх необхідних засобів щодо перекладу документів та самого процесу на мову чи мови, якими володіють сторона або сторони [2].

В деяких регламентах арбітражних інституцій йдеться про те, що при визначенні мови арбітражного розгляду суд бере до уваги мову, якою був укладена арбітражна угода, мову листування сторін, їх місцезнаходження та інші обставини справи. Зокрема, така вимога міститься в ст.40 Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України [59].

Якщо досліджувати розгляд справи та винесення рішення третейським судом на території України, то відповідно ст. 31 Закону України «Про третейські суди» за загальним правилом справа слухається українською мовою, тобто державною мовою тієї країни, де проводиться арбітражний розгляд, якщо інші умови не передбачені регламентом третейського суду чи домовленістю сторін [13].

Отже, можемо зробити висновок, що письмове рішення арбітражного суду викладається тією мовою, якою проводиться судовий розгляд. При виборі мови проведення процесу враховується домовленість сторін, вимоги регламентів арбітражних інституцій, норми внутрішнього законодавства та інші обставини.

Третя формальна вимога стосується порядку підписання арбітражного рішення. Відповідно до ч. 1 ст. 31 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» рішення підписується одноособовим арбітром або арбітрами. При цьому, у разі проведення колегіального арбітражного розгляду достатньо, щоб свій підпис поставила більшість арбітрів, які беруть участь в розгляді справи. Але в такому випадку висувається додаткова вимога – в рішенні повинні бути зазначені причини відсутності підписів інших арбітрів [11]. З дотриманням цих вимог арбітри підписують також копії арбітражного рішення, які передаються кожній стороні після його винесення. Дана правова норма повністю узгоджується з Типовим законом ЮНСІТРАЛ (ст. 24) [7].

Дещо відрізняється умови щодо підписання рішення суду, який регламентований ч. 1 ст. 46 Закону України «Про третейські суди». Даний законодавчий акт встановлює такий порядок підписання: рішення підписує третейський суддя, який одноосібно розглядав справу, або повним складом третейського суду, включаючи і суддю, який має окрему думку. В такому випадку окрема думка третейського судді має бути викладена в письмовій формі та додана до рішення третейського суду [13].

В міжнародній практиці відомі випадки, коли особлива думка судді значно перевищує за об'ємом саме рішення суду. Наприклад, 28.03.2011 року сторонам направлено арбітражне рішення Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних суперечок у справі Джозеф Лемір проти України. Цим рішенням арбітри зобов'язали Україну виплатити інвестору грошові кошти у сумі майже 9,5 млн. доларів США. Однак, один із арбітрів – Юрген Фосс не погодився з колегами і підготував окрему думку в якій зазначив, що арбітражний склад перевищив свої повноваження, допусти відхилення від процедури розгляду, а також допустив істотні помилки при застосуванні норм матеріального права. Особлива думка арбітра була викладена на 173 сторінках, тоді як остаточне рішення прийнято на 107 сторінках [47].

Крім цього, в ч. 2 ст. 46 Закону України «Про третейські суди» рішення постійно діючого третейського суду має бути скріплено підписом керівника та круглою печаткою юридичної особи – засновника цього третейського суду. А якщо третейський суд створений для вирішення конкретного спору, то підписи суддів посвідчуються нотаріально [13].

В міжнародній практиці порядок підписання арбітражного рішення також різниться. Так, Закон Швеції «Про арбітраж» передбачає, що сторони мають право домовитися, щоб рішення було підписано лише головою арбітражного складу. Дещо відрізняється підхід до форми арбітражних рішень спостерігається у праві Англії. Зокрема, відповідно ст. 52 Арбітражного закону Англії сторони мають право домовитися про форму арбітражного рішення. Положення ст. 52 Арбітражного закону Англії про те, що арбітражне рішення має бути у письмовій формі, підписане усіма арбітрами або тими з них, хто його схвалив, застосовуються лише у тому випадку, якщо сторони не вирішили питання щодо форми арбітражного рішення. Схоже регулювання встановлює ст. 189 Закону Швейцарії «Про міжнародне приватне право», відповідно до якої арбітражне рішення вноситься за процедурою і у формі, про які сторони домовилися. За відсутності такої угоди арбітражне рішення вноситься більшістю арбітражного складу або, за відсутності більшості, головою одноособово [65].

Таким чином, розглянувши вимоги щодо форми арбітражного рішення можемо зробити висновок, що загалом виділяють три формальні вимоги: щодо строку винесення рішення, щодо дотримання письмової форми документу та щодо обов'язкового підписання рішення арбітром чи арбітрами, які брали участь в арбітражному розгляді.

Надалі розглянемо види вимог, які висуваються до змісту арбітражного рішення. Національне законодавство по-різному формулює вимоги до змісту арбітражного рішення. Зокрема, в одних країнах вони сформульовані вузько, в інших ширше [53, с. 618]. Наведемо приклади вузького визначення вимог

до змісту арбітражного рішення. Зокрема згідно ст. 189 Закону Швейцарії «Про міжнародне приватне право» рішення арбітражу повинно містити мотиви, на яких воно ґрунтується, та дату винесення. Однак ці положення застосовуються, лише у випадку, якщо сторони не домовилися про інші вимоги до арбітражного рішення. Такі ж самі вимоги до змісту сформульовані також в ст. 39 Закону Японії «Про арбітраж». Ще вужче вимоги до змісту арбітражного рішення визначені в Законі Швеції «Про арбітраж». Так, ст. 31 цього Закону передбачає, що арбітражне рішення повинно включати лише місце арбітражу та дату, коли воно було винесене [66, с. 390].

Водночас існують країни, де вимоги до змісту арбітражного рішення сформульовані ширше. Зокрема, відповідно до ст. 1471 Цивільного процесуального кодексу Франції в арбітражному рішенні потрібно викласти вимоги сторін та їх підстави, а також обґрунтувати рішення. А ст. 1472 ЦПК Франції визначає, що арбітражне рішення повинно містити прізвища арбітрів, які його винесли; дату та місце винесення; прізвища, імена, найменування сторін, їх місце проживання чи головний офіс; за необхідності – прізвище адвоката чи іншої особи, яка представляла або надавала допомогу сторонам [66, с. 389].

До числа країн, які містять широкий перелік вимог до змісту арбітражного рішення належить і Україна. Відповідно до національного законодавства, окрім вимог про те, що рішення повинно містити мотиви, на яких воно базується, та дату і місце проведення арбітражу, в ст. 31 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» містяться вимоги про те, що рішення має зазначати висновок про задоволення або відхилення позовних вимог, суму арбітражного збору і витрат по справі та їх розподіл між сторонами [11]. Ще більш широкий перелік вимог щодо змісту арбітражного рішення міститься в Регламенті Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України [59]. Відповідно до ч. 6 ст. 60 цього Регламенту визначено, що в арбітражному рішенні має

бути зазначено, зокрема, наступне: найменування МКАС; номер справи; місце арбітражу; дата винесення рішення; склад Арбітражного суду та порядок його формування; найменування сторін, які спорять, та інших осіб, які брали участь у арбітражному розгляді; обґрунтування компетенції МКАС; предмет спору та стислий виклад обставин справи; мотиви, на яких ґрунтується рішення; висновок про задоволення або відхилення позовних вимог; суми арбітражного збору та витрат у справі, їх розподіл між сторонами; підписи арбітрів [59].

На підставі проведеного аналізу норм міжнародного законодавства щодо змісту арбітражного рішення вбачається, що в усіх країнах міститься вимога про зазначення дати та місця проведення арбітражу.

На нашу думку, така позиція законодавців обумовлена тим, що дата винесення арбітражного рішення є надзвичайно важливою для вирахування строків, у межах яких можна вчиняти певні процесуальні дії. Зокрема, відповідно до ст. 33 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» з дати винесення арбітражного рішення починає вираховуватися строк для виправлення міжнародним комерційним арбітражем своєї помилки або надання роз'яснення певного пункту чи частини рішення [11]. У США від дати винесення арбітражного рішення починає вираховуватися строк для звернення до суду за затвердженням арбітражного рішення, в Англії – строк для оспорювання чи апеляції арбітражного рішення. За загальним правилом, датою винесення арбітражного рішення вважають дату проставлення підпису останнім арбітром, який брав участь в арбітражному розгляді. Така норма міститься зокрема в ч. 8 ст. 60 Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України [59].

Важливим для визнання та приведення до виконання арбітражного рішення є місце проведення арбітражу. Адже, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» якщо арбітражна угода не відповідає внутрішньому законодавству країни, де проводився

арбітраж, це може стати підставою для відмови у визнанні і виконанні арбітражного рішення [11].

У зв'язку із цим важливим є питання визначення місця винесення арбітражного рішення. Відповідно до ст. 31 Типового закону ЮНСІТРАЛ арбітражне рішення вважається винесеним у «місці арбітражу» [7]. Аналогічне положення міститься у національному законодавстві деяких держав, зокрема ч. 3 ст. 31 Закону України «Про Міжнародний комерційний арбітраж» [11], ст. 1037 Цивільного процесуального кодексу Нідерландів, ч. 3 ст. 1054 Цивільного процесуального кодексу ФРН [65, с. 331].

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» місце арбітражу сторони обирають за домовленістю. Якщо така домовленість відсутня, то місце арбітражу визначає третейський суд, при цьому враховує обставини справи та фактор зручності для сторін. Крім того, передбачено, що третейський суд може зібратись в будь-якому місці, яке він вважає належним для проведення консультацій між його членами, заслуховування свідків, експертів чи сторін або для огляду товарів, іншого майна чи документів [11].

Якщо держава не є учасницею Нью-Йоркської конвенції, то місце арбітражного розгляду може бути обране найбільш зручне для майбутнього його виконання.

Тож, проаналізувавши змістовну вимогу до зазначення дати і місця арбітражу можемо дійти висновку, що арбітражне рішення вважається винесеним у місці арбітражу, яке визначається за домовленість сторін чи за рішення арбітражного суду з урахуванням обставин справи, і у зазначену в арбітражному рішенні дату, яка визначається з урахуванням дати останнього підпису арбітра, що входить до складу арбітражного суду.

Наступна вимога, яка висувається до арбітражного рішення – його вмотивованість. Тобто, рішення повинно містити мотиви, на яких воно ґрунтується. Разом з тим, в законодавстві деяких держав такої вимоги немає. Наприклад, Нью-Йоркська конвенція також прямо цього не встановлює [6].

Натомість у ст. VIII Європейської конвенції встановлює презумпцію того, що сторони у арбітражному рішенні домовилися про необхідність вмотивованого арбітражного рішення, крім випадків, коли вони не домовились про інше або обрали арбітражний розгляд, який не передбачає мотивування арбітражного рішення [5]. При цьому варто зазначити, що якщо одна із сторін до завершення арбітражного розгляду, або до винесення арбітражного рішення вимагає, щоб рішення було вмотивованим, воно повинно бути вмотивованим [66, с. 390]. Більшість арбітражних регламентів також містять вимогу про те, що арбітражні рішення мають бути вмотивованими. Зокрема, п. 9 ч. 6 ст. 60 Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України [59].

В праві США традиційно вважається, що арбітражне рішення не обов'язково повинно містити мотиви його прийняття. Тому суди США, як правило, визнають і дозволяють виконання невмотивованих арбітражних рішень, якщо тільки сторони в арбітражній угоді не зазначили, що рішення має бути вмотивованим, або якщо це не передбачено регламентом відповідного арбітражу [27, с. 151].

Надалі проаналізуємо, що саме означає вмотивоване рішення. На думку, Г.Б. Борн, вмотивованим є рішення, у якому арбітри описали питання, які були предметом спору і детально роз'яснили процес міркування, під час якого прийнято арбітражне рішення [43, с. 350]. На нашу думку, вдале визначення поняття вмотивованого арбітражного рішення міститься у рішенні Апеляційного суду Англії і Уельса, в якому суд, визначив, що для того, аби рішення було вмотивованим достатньо, щоб арбітри встановили з точки зору доказів, що сталося чи не сталося, і на підставі цього пояснили, чому вони дійшли певного висновку, і яким є це рішення [66, с. 389]. При цьому навіть, якщо рішення містить неповні чи непереконливі аргументи, також вважається вмотивованим [43, с. 398].

Як нами вже було зазначено, в вітчизняному законодавстві міститься широкий перелік вимог щодо змісту арбітражного рішення. Зокрема, в ч. 2 ст. 31 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» міститься змістовна вимога щодо обов'язковості наявності висновку про задоволення чи відхилення тих чи інших позовних вимог [11]. Такий висновок за загальним правилом арбітри викладають в резолютивній частині рішення.

Крім того, арбітражний суд визначає суму арбітражного збору, відшкодування витрат, що були понесенні у справі із зазначенням сум, що підлягають сплаті, окремо для кожної зі сторін та зазначає їх в арбітражному рішенні [11]. Відповідно до ст. 43 Арбітражного регламенту Європейської економічної комісії ООН також передбачено, що арбітри встановлюють в кожній справі загальну суму арбітражних витрат, які підлягають сплаті. Як правило, арбітражні витрати сплачує сторона, яка програла справу, тобто боржник. Однак арбітри можуть розподілити понесені витрати, іншим чином, розділивши між сторонами спору [2].

Таким чином, проаналізувавши змістовні вимоги до арбітражного рішення можемо дійти наступних висновків. Вимоги до змісту рішення в законодавстві різних країн розглядають в вузькому та широкому розумінні. Разом з тим, норми міжнародного законодавства та законодавчі акти всіх країн містять спільну вимогу про зазначення в рішенні дати та місця проведення арбітражу. В Україні слід розглядати в широкому розумінні, тож, відповідно до ст. 31 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» окрім обов'язковості зазначення дати та місця арбітражного розгляду, в рішенні слід також вказати мотиви, на яких воно ґрунтується, висновок про задоволення або відхилення позовних вимог, а також суму арбітражного збору і витрат по справі та їх розподіл між сторонами [11].

Отже, в ході теоретико-правової характеристики рішень міжнародного комерційного арбітражу ми дійшли наступних висновків.

По-перше, визначили, що існує три теорії до визначення його правової природи: договірна, процесуальна та змішана. Провівши аналіз цих підходів,

дійшли висновку, що змішана теорія найбільш точно відображає правову природу арбітражу. Крім того, запропонували наступне визначення поняття «арбітражне рішення» - це обов'язковий для виконання стороною або сторонами спору документ, який вноситься арбітром (арбітрами) під час арбітражного розгляду справи, що проводився на підставі арбітражної угоди.

По-друге, зробили висновок, що арбітражні суди можуть виносити такі види рішень – в процесі арбітражного розгляду: проміжне, часткове; за результатами розгляду – остаточне або фінальне, а також рішення на узгоджених умовах; після винесення остаточного рішення: додаткове та окреме рішення.

По-третє, визначили, що вимоги, які висуваються до арбітражного рішення в міжнародних актах та національних законодавствах різних країн можна розділити на дві групи: вимоги щодо форми і вимоги щодо змісту.

По-четверте, проаналізувавши вимоги щодо форми арбітражного рішення зробити висновок, що загалом виділяють три формальні вимоги: щодо строку винесення рішення, щодо дотримання письмової форми документу та щодо обов'язкового підписання рішення арбітром чи арбітрами, які брали участь в арбітражному розгляді

По-п'яте, проаналізувавши змістовні вимоги до арбітражного рішення зробили висновок, що вимоги до змісту рішення в законодавстві різних країн розглядають в вузькому та широкому розумінні. В Україні до змісту рішення міжнародного арбітражу висуваються такі вимоги: зазначення дати та місця арбітражного розгляду, обґрунтування мотивів, на яких воно ґрунтується, висновок про задоволення або відхилення позовних вимог, а також суму арбітражного збору і витрат по справі та їх розподіл між сторонами.

РОЗДІЛ 2

ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ АРБІТРАЖНИХ РІШЕНЬ

2.1. Підстави визнання арбітражних рішень недійсними (судовий контроль)

Коли сторони зовнішньоекономічного договору укладають арбітражну угоду та підпорядковують можливий спір арбітражу, вони виключають розгляд спорів з юрисдикції державних судів. Таким чином, державні суди не мають права розглядати спори, що виникають з арбітражної угоди, за винятком окремих випадків. Наприклад, коли арбітражна угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана. Дане положення є одним з базових у системі міжнародного комерційного арбітражу, що закріплено в основних міжнародно-правових актах та нормах національного законодавства країн, які приєдналися до відповідних міжнародних документів. В своєму дослідженні ми встановили, що розгляд спору арбітражним судом завершується винесенням арбітражного рішення або ухваленням постанови про припинення арбітражного розгляду. Загальновизнаним є принцип остаточності рішення міжнародного арбітражу, яке підлягає невідкладному виконанню та не може бути оскаржене до жодної вищестоящої інстанції як, наприклад, судове рішення, винесене державним судом.

Разом з тим, доктрина права виходять з того, що міжнародний комерційний арбітраж як альтернативний спосіб вирішення комерційних спорів не може існувати без тісної взаємодії з державними судами. Така взаємодія відбувається у формі судового контролю, іншими словами перевірки арбітражного рішення та його скасування або надання дозволу на його визнання та виконання та у формі сприяння діяльності міжнародного комерційного арбітражу з боку державних судів [34, с. 84].

На нашу думку, повне усунення будь-якої форми контролю за арбітражним рішенням могло б призвести до порушення прав учасників арбітражного процесу. Разом з тим, ми вважаємо, що коло питань, які можуть розглядатись державними судами має бути чітко обмежено, щоб не порушувати основні принципи міжнародного комерційного арбітражу.

Правова підстава здійснення судового контролю міститься в пункті «е» частини 1 статті V Нью-Йоркської конвенції 1958 р. Зокрема, передбачено, що у визнанні та виконанні рішення міжнародного арбітражу може бути відмовлено, якщо воно було скасовано або призупинено компетентною владою держави, в якій це рішення було винесено, або держави, закон якої було застосовано у процесі вирішення спору [2].

Правове регулювання інституту судового контролю здійснюється на рівні національного законодавства країн, оскільки це форма контролю з боку державних судів. На міжнародно-правовому рівні можуть бути врегульовані лише деякі складові цього інституту, наприклад, перелік підстав для скасування арбітражного рішення. Так, інститут оспорювання та, звідси, скасування арбітражного рішення було частково врегульовано Європейською конвенцією 1961 року [4].

Основна мета судового контролю – недопущення визнання і приведення до виконання арбітражних рішень, які були винесені з суттєвими порушеннями, перш за все процесуального характеру. Результатом проведення оспорювання може стати скасування (повністю або частково) такого арбітражного рішення судом у місці, де воно було винесене, що в свою чергу тягне за собою зазвичай неможливість його визнання і приведення до виконання в усіх інших країнах-учасницях Нью-Йоркської конвенції. У випадку, якщо арбітражне рішення, винесене з суттєвими порушеннями, не було перевірено в місці його винесення, сторона, яка прогнала, буде змушена оспорювати таке рішення кожен раз і в кожній державі, де це рішення приводиться до виконання [50, с. 96].

На нашу думку, судовий контроль і механізм оспорування судових рішень має як позитивні, так і негативні сторони. Наприклад, сторона, яка прогала арбітражний розгляд, завжди буде зацікавлена у судовому контролі, а для сторони, яка виграла, це завжди буде небажаним, негативним явищем, яке затягує процес приведення арбітражного рішення до виконання. Для того, щоб сторони не зловживали своїм правом на оскарження судового рішення, більшість країн світу передбачає у своєму арбітражному законодавстві обмежений механізм оспорування і обмежені підстави для скасування арбітражного рішення, які зводяться, переважно до суттєвих процесуальних порушень і перевищення арбітрами своєї компетенції [50, с. 95]. До таких країн належать, зокрема, Франція, США, Нідерланди, Німеччина, а також Україна, яка зробила ряд суттєвих кроків для приведення свого законодавства до вимог міжнародно-правових актів. В усіх цих країнах оспорування є імперативним - сторони не можуть усунути його своєю угодою, однак суд перевіряє арбітражні рішення за обмеженим колом питань, що стосуються сторін арбітражної угоди, суті спору і самого перебігу арбітражного процесу [34, с. 84].

З норм чинного законодавства України випливає, що судовий контроль може проводитись в таких процесуальних формах:

- оскарження постанов арбітражного суду щодо своєї компетенції (ст. 16 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» та ст. 461 ЦПК України);
- оскарження арбітражного рішення (ст. 34 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» та розділ VIII глави 3 ЦПК України);
- процедури визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення (ст. 35-36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» та розділ IX глави 3 ЦПК України).

До процесуальної форми судового контролю також можна віднести право судів вирішувати питання дійсності арбітражної угоди в межах процедур відводу державного суду з невідсудності (ст. 8 Закону України

«Про міжнародний комерційний арбітраж» та ст. II Нью-Йоркської конвенції) [11; 4].

Хочемо зауважити, що перелічений перелік випадків перевірки та можливого скасування судового втручання є виключним. Дане твердження слідує з норми ст. 5 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», в якій йдеться, що з питань, що регулюються цим Законом, ніяке судове втручання не повинно мати місця, крім як у випадках, коли воно передбачене в цьому Законі» [11].

Надалі в своєму дослідженні ми проаналізуємо більш детально кожен з форм судового контролю.

Відповідно до норм статті 461 ЦПК України передбачено, що оскарження постанов міжнародного комерційного арбітражу про наявність у нього компетенції, якщо місце арбітражу знаходиться на території України, здійснюється в порядку, передбаченому для оскарження рішень міжнародного арбітражу, з особливостями, встановленими міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [13]. В даному випадку мова йде про оскарження не самого арбітражного рішення, а постанов арбітражного суду щодо наявності компетенції. Разом з тим, визначено, що процедура оскарження таких постанов тотожна процедурі оскарження арбітражного рішення, винесеного по суті спору .

З прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03 жовтня 2017 року №2147 [10], який вступив в силу 15 грудня 2017 року законодавець чітко виписав процедуру оскарження рішення міжнародного комерційного суду, відмежувавши її від порядку оскарження рішення іноземного суду.

Рішення міжнародного комерційного арбітражу може бути оспорено, якщо місце арбітражу знаходиться на території України. Таке положення міститься в ч. 2 ст. 454 ЦПК України. Відповідна заява про оспорювання

арбітражного рішення подається до апеляційного загального суду за місцезнаходженням арбітражу [13].

Законодавець чітко визначає строки, в які подається заява про скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу. Так, відповідно до ч. 6 ст. 454 ЦПК України визначено, що така заява подається в трьох місячний термін з дня, коли сторона, що оскаржує рішення міжнародного арбітражу його отримала, а якщо вона зверталась до міжнародного комерційного арбітражу з клопотанням про виправлення, роз'яснення чи ухвалення додаткового рішення, трьохмісячний строк відраховується з дня винесення міжнародним комерційним арбітражем рішення по відповідному клопотанню сторони [13]. Наслідком порушення визначеного строку є повернення заяви без розгляду.

Вимоги до форми і змісту заяви про оскарження рішення міжнародного арбітражу містяться в нормах ст. 455 ЦПК України [13]. Зокрема, заява має бути подана у письмовій формі і підписана особою, яка його оскаржує. Серед вимог до змісту заяви обов'язковими є визначення підстав для оскарження (оспорювання) рішення міжнародного комерційного арбітражу та зміст вимоги особи, яка подає заяву. На обґрунтування зазначених в заяві підстав також мають бути додані відповідні документи.

Справа про оскарження рішення арбітражу розглядається протягом тридцяти днів з дня надходження до суду відповідної заяви одноособово суддею в судовому засіданні з повідомленням сторін. При розгляді справи по суті суд встановлює наявність або відсутність підстав для скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу. Разом з тим, важливим, на нашу думку, є застереження про те, що суд не обмежений доводами поданої заяви, якщо в ході розгляду буде встановлено підстави для скасування рішення [50, с. 96].

Такі підстави визначені у ч. 2 ст. 459 ЦПК України. Зокрема, рішення міжнародного комерційного арбітражу може бути скасовано у разі, якщо:

- 1) сторона, що подала заяву про скасування, надасть докази того, що:

а) одна із сторін в арбітражній угоді була недієздатною; або ця угода є недійсною за законом, якому сторони цю угоду підпорядкували, а в разі відсутності такої вказівки - за законом України;

б) її не було належним чином повідомлено про призначення арбітра чи про арбітражний розгляд або з інших поважних причин вона не могла подати свої пояснення;

в) рішення винесено щодо не передбаченого арбітражною угодою спору або такого, що не підпадає під її умови, або містить постанови з питань, що виходять за межі арбітражної угоди, проте якщо постанови з питань, які охоплюються арбітражною угодою, можуть бути відокремлені від тих, що не охоплюються такою угодою, то може бути скасована тільки та частина арбітражного рішення, яка містить постанови з питань, що не охоплюються арбітражною угодою;

г) склад міжнародного комерційного арбітражу або арбітражна процедура не відповідали угоді сторін, якщо тільки така угода не суперечить закону, від якого сторони не можуть відступати, або, за відсутності такої угоди, не відповідали закону;

2) суд визначить, що:

а) відповідно до закону спір, з огляду на його предмет, не може бути переданий на вирішення міжнародного комерційного арбітражу;

б) арбітражне рішення суперечить публічному порядку України [11].

Варто зазначити, що вказана норма повністю дублює за своїм змістом ст. 34 Типового закону ЮНСІТРАЛ, в якому також визначено шість підстав скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу [7]. А крім того, аналогічний перелік перелічений в ст. 478 ЦПК України, де містяться перелік підстав для відмови у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу [13]. Іншими словами всі ці підстави можна вважати підставами для визнання арбітражного рішення недійсним.

Як ми вже зазначили, у попередній редакції ЦПК України, яка діяла до 2017 року ці підстави дещо відрізнялись від підстав, які визначені в Нью-

Йоркській Конвенції 1958 року [4]. У новій редакції ЦПК України вказані розбіжності були усунуті шляхом адаптації положень ст. V Нью-Йоркської Конвенції.

З аналізу вищезазначених правових норм вбачається, що підстави скасування арбітражного рішення державних судом слід розмежувати на дві групи: підстави, коли суд за проханням та доводами сторони визнає рішення недійсним та скасовує його та підстави, коли суд за власною ініціативою може визнати рішення арбітраж недійсним.

На нашу думку, слід звернути особливу увагу на ті підстави, коли суд самостійно скасовує рішення міжнародного комерційного арбітражу. До таких підстав, зокрема, належать неарбітрабельність спору (відповідно до закону спір, з огляду на його предмет, не може бути переданий на вирішення міжнародного комерційного арбітражу) та суперечність арбітражного рішення публічному порядку України [4].

Міжнародний комітет з комерційного арбітражу у своїх рекомендаціях суддям наголошує на тому, що з метою охорони публічних інтересів держави суди можуть використовувати наведені вище підстави за власною ініціативною «*ex officio*» для скасування арбітражного рішення або відмови у задоволенні заяви про визнання і приведення його до виконання [62, с. 156].

Водночас, аналіз судової практики свідчить, що судді тлумачать вказані положення таким чином, що зобов'язує суди за власною ініціативою перевіряти арбітрабельність спору за законодавством України та питання про можливість порушення публічного порядку у разі задоволення заяви про визнання та виконання рішення міжнародного арбітражного суду. Це підтверджується постановою Верховного Суду України від 05 вересня 2018 року у справі №761/46285/16-ц в якій зроблено висновок, що принцип диспозитивності судового розгляду застосуванню не підлягає, оскільки визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення за своєю правовою природою є втручанням у публічний порядок та суверенні права країни, в якій просять визнати арбітражне рішення та надати дозвіл на його

виконання [13]. А отже суд першої інстанції має вирішити, чи є таке втручання допустимим та відповідає Нью-Йоркській конвенції та національному законодавству.

З огляду на це судам слід дослідити можливість передання спору на розгляд арбітражу, відсутність будь-яких перешкод цьому, а також враховувати суб'єктний склад учасників спору та предмет спору. При цьому, варто звернути увагу і на те, що після внесення змін до процесуальних кодексів, перелік неарбітрабельних спорів було змінено.

Відповідно до ст. 22 ГПК України, до спорів, які не можуть бути передані на вирішення міжнародного комерційного арбітражу, відносять:

- спори про визнання недійсними актів, спорів про державну реєстрацію або облік прав на нерухоме майно, прав інтелектуальної власності, прав на цінні папери, а також спорів, що виникають при укладанні, зміні, розірванні та виконанні договорів про публічні закупівлі;
- справи у спорах щодо приватизації майна;
- справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи;
- справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції та захистом від недобросовісної конкуренції;
- справи про банкрутство і справи за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство;
- справи у спорах щодо оскарження актів (рішень) суб'єктів господарювання та їх органів, посадових та службових осіб у сфері організації та здійснення господарської діяльності;
- справи про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів;
- справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи;

- справи про вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, визнання недійсними актів, що порушують права на майно;
- справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності і справи про визнання торговельної марки добре відомою;
- інші спори, які відповідно до закону не можуть бути передані на вирішення третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу [9].

Крім того, суди зобов'язані перевіряти чи призведе виконання арбітражного рішення до порушення публічного порядку України.

Зокрема, стаття 478 ЦПК України передбачає, що суд відмовляє у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, якщо суд визнає, що визнання та виконання цього арбітражного рішення суперечить публічному порядку України [13]. Така конструкція вказаної норми створює труднощі під час її практичного застосування, оскільки українське законодавство не містить визначення поняття «публічний порядок» та умов, за яких такий порядок вважається порушеним.

Для розуміння цього поняття слід звернутись до міжнародного досвіду. Згідно рекомендацій Асоціації міжнародного права, міжнародний публічний порядок будь-якої держави включає в себе фундаментальні принципи, які відносяться до справедливості або моралі, які ця держава бажає захистити, навіть якщо вона не була безпосередньо задіяна у спорі, а також обов'язки держави виконувати свої зобов'язання перед іншими державами або міжнародними організаціями [22, с. 72].

Комітет з міжнародного комерційного арбітражу Міжнародної асоціації юристів вважає, що міжнародний публічний порядок охоплює принципи і норми, визнані в державі, які за своєю природою можуть перешкоджати визнанню і виконанню арбітражного рішення, винесеного у контексті міжнародного комерційного арбітражу, коли визнання і виконання зазначеного рішення спричинить їх порушення, з точки зору процедури

прийняття рішення (процесуальний міжнародний публічний порядок) чи його змісту (матеріальний міжнародний публічний порядок) [68, с. 38]

Підкомітет із визнання і виконання арбітражних рішень Міжнародної асоціації юристів проаналізував доповіді 39 країн-учасниць Нью-Йоркської конвенції про застосування застереження про публічний порядок як підставу для визнання арбітражних рішень недійсними, відзначив, що в усіх країнах спостерігаються дві групи порушень: матеріальні та процесуальні.

До процесуальних порушень було віднесено:

- порушення права бути почутим чи права на належний процес;
- порушення рівних можливостей сторін представити справу;
- винесення рішення внаслідок обману або на підставі сфальсифікованих документів;
- винесення рішення внаслідок підкупу або погрози арбітру;
- недотримання принципу незалежності та неупередженості арбітра;
- відсутність аргументації в арбітражному рішенні тощо.

До матеріальних порушень було віднесено:

- порушення антимонопольного та конкурентного права ЄС;
- порушення принципу рівності кредиторів у ситуаціях неспроможності;
- заборони стягнення занадто високих відсотків тощо [34, с. 86].

У деяких юрисдикціях неарбітрабельність спорів також розглядалася як прояв порушення матеріального публічного порядку, незважаючи на те, що неарбітрабельність спорів є окремою підставою для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень.

Зважаючи, що в національному законодавстві не сформульовано визначення поняття «публічний порядок України», для його формулювання слід звертатися до судової практики.

Аналізуючи національну судову практику можна констатувати, що підхід українських судів до розуміння обставин, які свідчать про можливість порушення публічного порядку, доволі нетрадиційний. Так, відповідно до

роз'яснень, викладених Інформаційному листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику розгляду судами справ про оспорювання рішень Міжнародного комерційного арбітражного суду України при Торгово-промисловій палаті України та про визнання та виконання рішень міжнародних та іноземних арбітражів», посилення на порушення публічного порядку являється найпоширенішим аргументом сторони, яка програла в ході арбітражного розгляду і таким чином намагається уникнути виконання винесеного проти неї рішення або затягнути процес приведення такого рішення до виконання [54]. Як правило така сторона спирається на теоретичні та оціночні поняття, наприклад «принцип законності», «загальні засади права», «справедливість», «добросовісність» та «розумність», а не на конкретні положення законодавства або обставини справи. Яскравий прикладом цього може вважатися вже згадана постанова Верховного Суду України від 05.09.2018 року по справі №761/46285/16-ц, в якій суд зазначив, що посилення на порушення публічного порядку може мати місце тільки у випадках, коли виконання іноземного арбітражного рішення несумісне з основами правопорядку держави [16].

Таким чином, можна зробити висновок, що поняття публічний порядок являється досить широким і для однакового застосування судами такої підстави для визнання рішення міжнародного комерційного арбітражу недійсним як його невідповідність публічному порядку України, слід закріпити дане поняття національного законодавства.

Отже, дослідивши підстави визнання арбітражних рішень недійсними, ми дійшли висновку, що суд скасовує рішення міжнародного комерційного арбітражу за наявності підстав, які обґрунтовані стороною, що оскаржує таке рішення. Разом з тим, важливим, на нашу думку, є застереження про те, що суд не обмежений доводами поданої заяви про скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу. Якщо в ході розгляду буде встановлено підстави для скасування рішення, суд за власною ініціативою

може його визнати недійсним. До таких підстав законодавством віднесено: неарбітрабельність спору, тобто випадок, коли відповідно до закону спір не може бути переданий на вирішення міжнародного комерційного арбітражу та суперечність арбітражного рішення публічному порядку України. Крім того, зроблено висновок, що чинному законодавстві відсутнє визначення поняття публічний порядок, що призводить до неоднакового застосування цієї підстави для визнання арбітражного рішення недійсним. В зв'язку з цим запропоновано внести зміни до чинного законодавства.

2.2. Приведення до виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів

Порядок приведення до виконання міжнародних арбітражних рішень, являється однією з форм судового контролю за діяльністю міжнародного комерційного арбітражу, який передбачається не лише міжнародно-правовими актами, до яких приєдналась Україна, але і національним законодавством. Зокрема, у Нью-Йоркській конвенції 1958 року регламентовано лише загальні вимоги для арбітражних рішень. Безпосередній порядок визнання і приведення до виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу визначається національним законодавством держав-членів Конвенції.

На думку О.М. Гончаренко виконання міжнародного комерційного арбітражного рішення – це процес застосування примусових заходів уповноваженими органами держави щодо рішення, ухваленого міжнародним комерційним арбітражним судом, визнаним державним судом на території і в порядку, передбаченому процесуальним законодавством держави, де запитується таке виконання [23, с. 86].

Поряд з поняттям виконання міжнародних арбітражних рішень слід відмежовувати поняття визнання рішення міжнародного комерційного арбітражу. Визнання міжнародного комерційного арбітражного рішення – це

надання юридичної сили рішення міжнародного комерційного арбітражного суду державним судом на території і в порядку, визначеному процесуальним законодавством тієї держави, в якій таке рішення підлягає визнанню. Іншими словами це юридичний акт, яким держава визнає іноземне рішення та розповсюджує його на свою територію.

Разом з тим, ці два поняття перебувають в нероздільній єдності та створюють такий юридичний процес як екзекватура. Екзекватура – це процес визнання та видачі судами погоджень на примусове виконання рішень міжнародних арбітражів, винесені в інших державах. Процес екзекватури в кожній державі відрізняється і залежить від національного процесуального законодавства. Варто зазначити, що в більшості держав світу існує позитивний досвід щодо співпраці державних та міжнародних арбітражних судів щодо визнання і виконання арбітражних рішень [18, с. 243].

За часи незалежності України в нормах вітчизняного законодавства порядок приведення до виконання рішень арбітражів, які винесені в інших державах, суттєво не змінювався. Такі рішення приводились до виконання на підставі виконавчих листів, які видаються судами загальної юрисдикції.

Разом з тим, порядок виконання рішень Міжнародного комерційного арбітражного суду (далі – МКАС) та Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України (далі – МАК при ТПП) зазнав певних змін. Так, у 1995-2004 рр., рішення МКАС та МАК при ТПП України визначались як виконавчий документ. Це означало, що сторона, на користь якої винесено арбітражне рішення, мала право безпосередньо звертатись до органу виконавчої служби [70, с. 309].

В 2004 році до національного законодавства було внесено зміни згідно яких рішення МКАС та МАК при ТПП України, які розглядалися законодавцем як рішення третейських судів, почали виконувати на підставі виконавчих листів, що видаються загальними судами на підставі клопотання стягувачів. Таким чином, до 2004 року законодавець надавав їм статус внутрішніх рішень, а після – порядок приведення до виконання всіх

арбітражних рішень ототожили, а такі рішення стали виконуватись як і рішення іноземних судів [40].

На нашу думку, найбільш важливі зміни та уточнення процедури приведення до виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів відбулись з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03 жовтня 2017 року №2147 [10], який вступив в силу 15 грудня 2017 року. Практикуючі юристи зазначають, що ці зміни значний крок у наближенні вітчизняного законодавства до законодавства передових країн світу в яких широко визнаються рішення арбітражів.

Ключова зміна стосується впровадження так званої презумпції дійсності арбітражної угоди. Відповідно до норм ст. 21 ЦПК України [13] та ст. 22 ГПК України [9] (далі – ГПК України) регламентовано, що будь-які неточності в тексті угоди про передання спору на розгляд до міжнародного комерційного арбітражу та (або) сумніви в дійсності, чинності та виконуваності суд має тлумачити на користь її дійсності.

На нашу думку, запровадження вказаної норми вирішило юридичну проблему, яка довгий час існувала в вітчизняній судовій практиці, коли суди, в ході оцінки арбітражних угод, визнавали її недійсною через помилкове вказування місця проведення арбітражу, його назви, кількості арбітрів чи, навіть, наявність орфографічних помилок. У теорії та арбітражній практиці такі угоди ще називають патологічними арбітражними угодами.

Крім того, в чинному на сьогоднішній день законодавстві детально визначена процедура визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу передбачена в главі 3 розділу IX ЦПК України. На відміну від попередньої редакції ЦПК України, справи про визнання та виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу в Україні розглядаються апеляційним загальним судом за місцезнаходженням

арбітражу (якщо місце арбітражу знаходиться на території України) або Київським апеляційним судом (якщо місце арбітражу знаходиться поза межами України).

Рішення апеляційного суду може бути оскаржене в апеляційному порядку тільки до Верховного Суду України [13]. Тобто, новою редакцією ЦПК України була введена дволанкова структура судового розгляду справ про визнання та виконання рішень міжнародних арбітражних судів, яка направлена перш за все на пришвидшення розгляду справ про визнання та виконання рішень міжнародних арбітражних судів. Більше того, визначення спеціалізації Апеляційного суду м. Києва розглядати справи про визнання та виконання забезпечить ефективність розгляду справ компетентним судом та уніфікацію судової практики. До грудня 2017 року, апеляційним судом, юрисдикція якого поширюється на місто Київ був Апеляційний суд м. Києва. Однак, Указом Президента України №452/2017 від 29.12.2017 року «Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах» Апеляційний суд м. Києва було ліквідовано та утворено Київський апеляційний суд в апеляційному окрузі, що включає Київську область і місто Київ, з місцезнаходженням у місті Києві [14].

Крім того, під час внесення змін в законодавство, було чітко розмежовано та детально регламентовано порядок виконання рішень міжнародного арбітражу. Зокрема, арбітражне рішення може виконуватись в примусовому чи добровільному порядку. Надалі в своєму дослідженні ми детально розглянемо кожен з цих шляхів.

За загальним правилом, яке міститься в ст. 475 ЦПК України суд розглядає питання стосовно визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу за заявою сторони стягувача, якщо боржник проживає або його місцезнаходження зареєстровано на території України [13].

Форма та зміст заяви про екзекватуру рішення міжнародного арбітражу, визначені ст. 476 ЦПК України. Зокрема, передбачена письмова форма для такої заяви.

У ч. 4 ст. 476 ЦПК України визначений перелік документів, які подаються до суду разом із заявою про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу. До таких документів законодавець відносить:

- 1) оригінал арбітражного рішення, належним чином засвідченого (його нотаріальна копія);
- 2) оригінал арбітражної угоди (її нотаріальна копія);
- 3) документ про сплату судового збору;
- 4) копії заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу відповідно до кількості учасників судового розгляду;
- 5) довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження особи на підписання заяви;
- 6) переклад перелічених у пунктах 1-3 та 5 документів українською мовою або мовою, передбаченою міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, якщо такі документи викладені іншою мовою [13].

На нашу думку, існуюча система подання заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу є дещо недосконалим та не відповідає вимогам Нью-Йоркської конвенції та ч. 2 ст. 7 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», яка передбачає серед іншого можливість укладення арбітражної угоди шляхом обміну електронними повідомленнями. Фактично рішення, винесене на підставі такої арбітражної угоди, неможливо виконати в Україні. Адже відповідно до вимог п. 4 ст. 476 ЦПК України до заяви про екзекватуру потрібно додати оригінал арбітражної угоди (її нотаріальну копію). Відповідно, при укладенні арбітражної угоди шляхом обміну електронними повідомленнями як такої

письмової форми арбітражної угоди не буде. Тому ми пропонуємо усунути існуючу прогалину в чинному законодавстві України в цій частині та внести зміни до п. 2 ч. 4 ст. 476 ЦПК України, виклавши її в наступній редакції: «оригінал арбітражної угоди (нотаріально завірена копія такої угоди) або докази, що підтверджують укладення арбітражної угоди шляхом обміну листами, електронними повідомленнями, повідомленнями по телетайпу, телеграфу або з використанням інших засобів електрозв'язку».

Порядок розгляду заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу регламентовано в ст. 477 ЦПК України [13].

Так, ч. 1 ст. 477 ЦПК України передбачає, що така заява розглядається в судовому порядку в двомісячний термін одноосібно суддею. При цьому обов'язковою умовою є повідомлення сторін. Разом з тим, регламентовано, якщо одна із сторін або сторони, належним чином повідомлені про час та місце проведення судового засідання не з'являться на розгляд справи, це не перешкоджає судовому розгляду [13].

За загальним правилом, суд протягом 5 днів письмово повідомляє боржника про факт надходження заяви про визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу і одночасно надає місячний строк на подачу заперечень. Після того, як боржник подав заперечення або якщо протягом встановленого терміну такі заперечення не подані, суддя виносить ухвалу про проведення судового розгляду справи. В цій же ухвалі визначається дата, час і місце розгляду, про що письмово повідомляє сторони не пізніше ніж за десять днів до дати розгляду.

На нашу думку, надзвичайно важливими для розвитку комерційного арбітражу в Україні стали зміни, внесені до процесуального законодавства щодо здійснення судами функцій сприяння і контролю, а саме вжиття судом забезпечувальних заходів та сприяння суду в отриманні та забезпеченні доказів для арбітражу.

Відповідно до ч. 2 ст. 477 ЦПК України суд витребує докази за клопотанням однієї із сторін. А також, за зверненням особи, яка подала до суду заяву про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, суд може вжити заходи забезпечення позову.

Варто зазначити, що під час розгляду заяви суд не розглядає справу по суті, а лише перевіряє відсутність підстав для відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, передбачених ст. 478 ЦПК України та ст. 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» [13; 11].

До таких підстав належать:

1) клопотання сторони, проти якої винесено рішення міжнародного комерційного арбітражу, якщо вона надасть докази, що:

- одна із сторін в арбітражній угоді являється недієздатною;
- арбітражна угода недійсна за законом, якому сторони цю угоду підпорядкували, або законом держави, в якій таке арбітражне рішення ухвалено;
- сторона, проти якої винесено рішення міжнародного комерційного арбітражу, не була належним чином повідомлена про призначення арбітра чи про арбітражний розгляд або з інших поважних причин вона не могла подати свої пояснення;
- арбітражне рішення винесено щодо спору, який не передбачений арбітражною угодою, або не підпадає під умови чи виходять за межі цієї угоди;
- склад міжнародного комерційного арбітражу або арбітражна процедура не відповідали угоді між сторонами або законодавству держави, в якій винесено арбітражне рішення;
- рішення ще не стало обов'язковим для сторін, або було скасовано, або його виконання зупинено судом держави, в якій або згідно із законом якої воно було прийнято;

2) якщо суд визнає, що:

- відповідно до закону спір, з огляду на його предмет, не може бути переданий на вирішення міжнародного комерційного арбітражу;
- визнання та виконання арбітражного рішення суперечить публічному порядку України [13].

Як нами вже було визначено в нашому дослідженні, тотожний перелік підстав передбачений для визнання арбітражного рішення недійсним в процесі його оскарження однією із сторін.

За результатами розгляду клопотання про екзекватуру арбітражного рішення відповідно до ч. 1 ст. 479 ЦПК України суд виносить ухвалу про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу або про відмову у його визнанні і приведенні до виконання [13].

Аналіз судової практики попередніх років демонструє, що від моменту прийняття рішення міжнародним арбітражем до моменту приведення його у виконання на території України могло пройти від декількох місяців до кількох років. Наприклад, спір щодо визнання та приведення до виконання рішення Лондонської асоціації морських арбітрів (LMAA) від 17.03.2010 р. про стягнення з ДП «Суднобудівний завод імені 61 комунара» на користь SEA EMERALD S.A. 35,72 млн доларів США тривав понад 6 років. Лише 16.04.2013 р. Центральний районний суд м. Миколаєва виніс ухвалу, якою надав дозвіл на примусове виконання рішення LMAA. Однак, боржник зміг довести у судах апеляційної та касаційної інстанцій, що повідомлення відповідача про розгляд спору Лондонською асоціацією морських арбітрів не відповідає умовам арбітражної угоди і 05.10.2016 р. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ залишив чинною ухвалу апеляційного суду Миколаївської області від 22.04.2016 р., якою було відмовлено у задоволенні клопотання компанії SEA EMERALD S.A. про надання дозволу на примусове виконання на території України рішення LMAA [20].

В нормах чинного цивільного процесуального законодавства кількість інстанцій скоротилась до двох, що на нашу думку, сприяє швидкості й ефективності арбітражного процесу. Підтвердженням цього є судова практика останніх років, коли більшість справ про надання дозволу на визнання та виконання арбітражних рішень на території України розглядаються у двомісячний термін.

Наприклад, Апеляційний суд м. Києва в строк 2 місяці надав дозвіл на примусове виконання Рішення Інституту арбітражу і вирішення спорів при Торговій палаті в м. Осло від 07.12.2017 р. за заявою норвезької компанії Пелагія А.С. (Pelagia A.S.) до боржника ТОВ «Ларан-07» (справа №796/41/2018) [18].

Варто зазначити, що поряд з примусовою процедурою екзекватури рішень міжнародного комерційного арбітражу чинним цивільним процесуальним законодавством передбачається процедура добровільного виконання таких рішень. Така процедура визначена в ст. 480 ЦПК України. Варто зазначити, що у випадку, коли боржник бажає добровільно виконати рішення міжнародного арбітражу, він все одно зобов'язаний отримати рішення суду. На відміну від примусового порядку екзекватури, заява про добровільне виконання арбітражного рішення розглядається в термін 10 днів без повідомлення сторін.

Прикладом, є справа про надання дозволу на добровільне виконання рішення Лондонського міжнародного третейського суду (LCIA) від 08.04.2018 р. за позовом ПАТ «Центренерго» до MERCURIA ENERGY TRADING S.A (справа №796/111/2018) [19].

За результатами вивчення матеріалів справи суд дійшов висновку, що були дотримані вимоги процесуального закону України щодо строків звернення із заявою, а також вимоги Нью-Йоркської конвенції та ЦПК України щодо переліку документів, які повинні подаватися одночасно з такою заявою. Тобто, апеляційний суд м. Києва підтвердив рішення міжнародного комерційного арбітражу.

Таким чином, дослідивши порядок визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів, можна сформулювати наступні висновки.

По-перше, міжнародний комерційний арбітраж як альтернативний спосіб вирішення комерційних спорів не може існувати без тісної взаємодії з державними судами. Така взаємодія відбувається у формі судового контролю, іншими словами перевірки арбітражного рішення та його скасування або надання дозволу на його визнання та виконання та у формі сприяння діяльності міжнародного комерційного арбітражу з боку державних судів.

Основна мета судового контролю – недопущення визнання і приведення до виконання арбітражних рішень, які були винесені з суттєвими порушеннями, перш за все процесуального характеру.

По-друге, з норм чинного законодавства України випливає, що судовий контроль може проводитись в таких процесуальних формах: оскарження постанов арбітражного суду щодо своєї компетенції, оскарження арбітражного рішення, процедури визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення.

По-третє, суд може прийняти рішення про визнання рішення міжнародного арбітражу недійсним за наявності підстав, які обґрунтовані стороною, що оскаржує таке рішення. Разом з тим, суд не обмежений доводами заяви про скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу. Якщо в ході розгляду буде встановлено підстави для скасування рішення, суд за власною ініціативою може його визнати недійсним. До таких підстав законодавством віднесено: неарбітрабельність спору, тобто випадок, коли відповідно до закону спір не може бути переданий на вирішення міжнародного комерційного арбітражу та суперечність арбітражного рішення публічному порядку України.

По-четверте, ефективність міжнародного комерційного арбітражу обумовлена розробленою системою визнання та виконання арбітражних

рішень, політична та процесуальна незалежність, а також остаточність винесеного арбітражного рішення.

По-п'яте, за останні декілька років законодавець зробив значний поступ для підвищення ефективності арбітражу. Ключові зміни стосуються впровадження так званої презумпції дійсності арбітражної угоди, встановлення виключної підсудності для цієї категорії справ, а також розмежування та детальну регламентацію порядку виконання рішень міжнародного арбітражу. Зокрема, арбітражне рішення може виконуватись в примусовому чи добровільному порядку.

По-шосте, існуюча система подання заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу не відповідає вимогам Нью-Йоркської конвенції та ч.2 ст. 7 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», яка передбачає можливість серед іншого укладення арбітражної угоди шляхом обміну електронними повідомленнями. Фактично рішення, винесене на підставі такої арбітражної угоди, неможливо виконати в Україні. Адже відповідно до вимог п. 4 ст. 476 ЦПК України до заяви про екзекватуру потрібно додати оригінал арбітражної угоди (її нотаріальну копію). Тому ми пропонуємо, внести зміни до п. 2 ч. 4 ст. 476 ЦПК України виклавши її в наступній редакції: «оригінал арбітражної угоди (нотаріально завірена копія такої угоди) або докази, що підтверджують укладення арбітражної угоди шляхом обміну листами, електронними повідомленнями, повідомленнями по телетайпу, телеграфу або з використанням інших засобів електрозв'язку».

Крім того, зроблено висновок, що чинному законодавстві відсутнє визначення поняття публічний порядок, що призводить до неоднакового застосування цієї підстави для визнання арбітражного рішення недійсним. В зв'язку з цим запропоновано внести зміни до чинного законодавства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідивши інститут визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів, на підставі викладеного в випускній кваліфікаційній роботі матеріалу можна зробити наступні висновки:

1. Існує три теорії правової природи арбітражного рішення: договірна, процесуальна та змішана. Провівши аналіз цих підходів, зроблено висновок, що змішана теорія найбільш точно відображає правову природу арбітражу. Крім того, запропоновано наступне визначення поняття «арбітражне рішення» – це обов'язковий для виконання стороною або сторонами спору документ, який виноситься арбітром (арбітрами) під час арбітражного розгляду справи, що проводився на підставі арбітражної угоди.

2. Міжнародні комерційні арбітражні суди можуть виносити такі види рішень – в процесі арбітражного розгляду: проміжне, часткове; за результатами розгляду – остаточне або фінальне, а також рішення на узгоджених умовах; після винесення остаточного рішення: додаткове та окреме рішення.

3. Вимоги, які висуваються до арбітражного рішення в міжнародних актах та національних законодавствах різних країн можна розділити на дві групи: вимоги щодо форми і вимоги щодо змісту. Виділяють три формальні вимоги: щодо строку винесення рішення, щодо дотримання письмової форми документу та щодо обов'язкового підписання рішення арбітром чи арбітрами, які брали участь в арбітражному розгляді. Вимоги до змісту рішення в законодавстві різних країн розглядають в вузькому та широкому розумінні. В Україні до змісту рішення міжнародного арбітражу висуваються такі вимоги: зазначення дати та місця арбітражного розгляду, обґрунтування мотивів, на яких воно ґрунтується, висновок про задоволення або відхилення позовних вимог, а також суму арбітражного збору і витрат по справі та їх розподіл між сторонами.

4. Міжнародний комерційний арбітраж як альтернативний спосіб вирішення комерційних спорів не може існувати без тісної взаємодії з

державними судами. Така взаємодія відбувається у формі судового контролю, іншими словами перевірки арбітражного рішення та його скасування або надання дозволу на його визнання та виконання та у формі сприяння діяльності міжнародного комерційного арбітражу з боку державних судів. З норм чинного законодавства України випливає, що судовий контроль може проводитись в таких процесуальних формах: оскарження постанов арбітражного суду щодо своєї компетенції, оскарження арбітражного рішення, процедури визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення. Суд може прийняти рішення про визнання рішення міжнародного арбітражу недійсним за наявності підстав, які обґрунтовані стороною, що оскаржує таке рішення. Разом з тим, суд не обмежений доводами заяви про скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу. Якщо в ході розгляду буде встановлено підстави для скасування рішення, суд за власною ініціативою може його визнати недійсним. Основна мета судового контролю – недопущення визнання і приведення до виконання арбітражних рішень, які були винесені з суттєвими порушеннями, перш за все процесуального характеру.

5. Ефективність міжнародного комерційного арбітражу обумовлена розробленою системою визнання та виконання арбітражних рішень, політична та процесуальна незалежність, а також остаточність винесеного арбітражного рішення. За останні декілька років законодавець зробив значний поступ для підвищення ефективності арбітражу. Ключові зміни стосуються впровадження так званої презумпції дійсності арбітражної угоди, встановлення виключної підсудності для цієї категорії справ, а також розмежування та детальну регламентацію порядку виконання рішень міжнародного арбітражу. Зокрема, арбітражне рішення може виконуватись в примусовому чи добровільному порядку.

6. Існуюча система подання заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу не відповідає вимогам Нью-Йоркської конвенції та ч.2 ст. 7 Закону України «Про

міжнародний комерційний арбітраж», яка передбачає можливість серед іншого укладення арбітражної угоди шляхом обміну електронними повідомленнями. Фактично рішення, винесене на підставі такої арбітражної угоди, неможливо виконати в Україні. Адже відповідно до вимог п. 4 ст. 476 ЦПК України до заяви про екзекватуру потрібно додати оригінал арбітражної угоди (її нотаріальну копію).

Зважаючи на виявлені спірні питання і неузгодженості правових норм в чинному законодавстві України, було запропоновано шляхи його вдосконалення, які дозволять врегулювати виявлені проблеми. Зокрема, пропонується внести такі **зміни та пропозиції**:

– в Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж», доповнити ч. 2 ст. 30 реченнями наступного змісту: «Арбітражне рішення на узгоджених умовах має бути підписане сторонами. В арбітражному рішенні на узгоджених умовах можуть не зазначатися мотиви його винесення»;

– пункт 2 частини 4 статті 476 ЦПК України викласти в наступній редакції: «оригінал арбітражної угоди (нотаріально завірена копія такої угоди) або докази, що підтверджують укладення арбітражної угоди шляхом обміну листами, електронними повідомленнями, повідомленнями по телетайпу, телеграфу або з використанням інших засобів електрозв'язку»;

Крім того, зроблено висновок, що чинному законодавстві відсутнє визначення поняття публічний порядок, що призводить до неоднакового застосування цієї підстави для визнання арбітражного рішення недійсним. В зв'язку з цим запропоновано внести зміни до чинного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996. № 245к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 18.03.2020).
2. Арбітражний регламент Європейської економічної комісії ООН від 20.01.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_337 (дата звернення: 22.03.2020).
3. Арбітражний регламент Міжнародної Торгової Палати (зі змінами, внесеними у 2017 році). URL: <https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/02/ICC-2017-Arbitration-and-2014-Mediation-Rules-ukrainian-version.pdf> (дата звернення: 17.05.2020).
4. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ від 15.06.1976. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_059 (дата звернення: 18.04.2020).
5. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж від 07.01.1961. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_069 (дата звернення: 22.03.2020).
6. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень від 10.06.1958. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070 (дата звернення: 22.03.2020).
7. Типовий закон ЮНСІТРАЛ щодо міжнародного торговельного арбітражу від 21.06.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_879 (дата звернення: 14.05.2020).
8. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003. № 75/2003-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 28.02.2020).
9. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 6.11.1991 № 1798-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 14.05.2020).
10. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу

адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 № 2147-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19> (дата звернення: 20.03.2020).

11. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України 24.02.1994 № 4002-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12/print> (дата звернення: 22.03.2020).

12. Про третейські суди : Закон України 11.05.2004 № **1701-IV**. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text> (дата звернення: 25.04.2020).

13. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 22.03.2020).

14. Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах : указ Президента України № 452/2017 від 29.12.2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4552017-23394> (дата звернення: 17.07.2020).

15. Постанова Верховного Суду України від 27.06.2018 у справі № 519/15/17, 61-12619св18. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/C006436> (дата звернення: 23.05.2020).

16. Постанова Верховного Суду України від 05.09.2018 у справі № 761/46285/16-ц. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/76502952> (дата звернення 17.07.2020).

17. Про практику розгляду судами клопотань про визнання і виконання рішень іноземних судів і арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України : постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999 № 12. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99> (дата звернення: 15.05.2020).

18. Ухвала Апеляційного суду міста Києва від 21.05.2018 у справі № 796/41/2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74218951> (дата звернення: 23.03.2020).

19. Ухвала Апеляційного суду міста Києва від 25.05.2018 у справі № 796/111/2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74121260> (дата звернення: 22.03.2020).

20. Ухвала вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.10.2016. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62203095> (дата звернення: 22.03.2020).

21. Ухвала Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 02.10.2015 у справі № 159/4966/15-ц. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/51893592/> (дата звернення: 22.03.2020).

22. Белоусов П., Гришин-Грищук Р. Визнання та виконання іноземних арбітражних рішень в Україні: новий етап в історії українського цивільного судочинства. Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: 60-річна історія успіху: збірник доповідей і статей до V Міжнародних арбітражних читань пам'яті академіка І. Г. Побірченка. К.: 2019. С. 67-82.

23. Бігун В.А. Міжнародний цивільний процес. Міжнародне приватне право: навч. посібник / В.М. Гайворонський, В.П. Жушман. Київ, 2007. С. 312-347.

24. Волков А. Виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу на території України. URL: <https://radako.com.ua/news/vikonannya-arbitrazhen-mizhnarodnogo-komerciyynogo-arbitrazhu-na-teritoriyi-ukrayini> (дата звернення: 17.03.2020).

25. Вороняк А.С. Міжнародний комерційний арбітраж: поняття, правова природа та його види. URL: <https://vl.arbitr.gov.ua/sud5004/pres-centr/publications/538856/> (дата звернення: 07.08.2020).

26. Гардер О. Виконання рішень МКАС в Україні: проблеми та перспективи правового регулювання. *Правовий тиждень*. 2010. № 24. URL: http://www.legalconsulting.kiev.ua/news_22_2.htm (дата звернення: 10.05.2020).
27. Гончаренко О.М. Міжнародний комерційний арбітраж: навч. посіб. / О. М. Гончаренко. Ніжин, 2014. 203 с.
28. Ємельянова І.М. Ефективний арбітраж – який він? URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012993 (дата звернення: 17.03.2020).
29. Захарченко Т. Міжнародний комерційний арбітраж в Україні. *Право України*. 2012. № 1/2. С. 454–460.
30. Захарченко Т.В. Визнання та виконання міжнародних арбітражних рішень в Україні: питання теорії та практики. *Право України*. 2011. №1. С. 162-163.
31. Зозуля Н. Виконання часткових і проміжних арбітражних рішень: законодавство і судова практика. *Українське право*. 2018. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/private_international_law/vykonanya-chastkovykh-ta-promizhnykh-arbitrazhnykh-rishen-zakonodavstvo-ta-sudova-praktyka/ (дата звернення: 12.05.2020).
32. Комаров В. В. Правовий статус арбітра міжнародного комерційного арбітражу. *Право України*. 2011. №1. С. 108-121.
33. Комаров В. В. Международный коммерческий арбитраж / В. В. Комаров, В. Н. Погорецкий. Х.: Право, 2009. 164 с.
34. Кот О.О. Суперечність арбітражного рішення публічному порядку України як підстава для відмови у наданні дозволу на його виконання. Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: 60-річна історія успіху: збірник доповідей і статей до V Міжнародних арбітражних читань пам'яті академіка І. Г. Побірченка. К.: 2019. С. 82-87.
35. Кравцов С. О. Сучасні теорії міжнародного комерційного арбітражу. *Проблеми законності*. 2012. Вип. 118. С. 255-264.

36. Кравцов С. О. Формування складу арбітрів, забезпечувальні заходи, отримання, збереження та забезпечення доказів у міжнародному комерційному арбітражі. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2013. № 3. С. 160–168.
37. Кузьменко С.А. Проблеми вдосконалення правового регулювання діяльності міжнародного комерційного арбітражу: дис. ... д-ра філософії в галузі права. Київ, 2005. 150 с.
38. Купцова М. В. Тлумачення арбітражної угоди. *Судова практика*. 2012. № 11/12. С. 19-27.
39. Матвійчук В. К. Міжнародний комерційний арбітраж: практикум у 7 кн. – К.: КНТ, 2007. Кн. 1 : Поняття і види міжнародного комерційного арбітражу. Арбітраж як спосіб вирішення спорів по зовнішньоторговельним контрактам. Поняття третейського порядку вирішення спорів. Історія розвитку Міжнародного комерційного арбітражу як способу вирішення спорів. 244 с.
40. Мельников М., Ніцкевич А. Тенденції розвитку міжнародного комерційного арбітражу. № 37 (535). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/tendenciyi-rozvitku-mizhnarodnogo-komerciynogo-arbitrazhu.html> (дата звернення: 22.03.2020).
41. Мережко О. О. Проблеми теорії міжнародного та приватного права. К.: Юстиніан, 2010. 320 с.
42. Міжнародне приватне право: підручник / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. П. Жушман, І. А. Шуміло. Х.: Право, 2012. 320 с.
43. Міжнародний комерційний арбітраж в Україні. Теорія та законодавство / Торг.-пром. палата України; за заг. ред. І.Г. Побірченка. К.: ІнЮре, 2007. 584 с.
44. Міжнародний цивільний процес України: навчальний посібник. Практикум: за ред. доктора юридичних наук, професора С.Я. Фурси. К.: Видавець Фурса С.Я., 2010. 328 с.

45. Міжнародний комерційний арбітраж : законодавство станом на 5 березня 2012 р. К.: Сварог, 2012. 252 с.
46. Нагуш О.М. Доктрина публічного порядку у міжнародному приватному праві. *Правова держава*. 2012. № 15. С. 258-263.
47. Новини міжнародного арбітражу від 19.05.2011 року. URL: https://vkr.ua/ua/publication/novosti_mezhdunarodnogo_arbitrazha_aprel_2011 (дата звернення: 05.04.2020).
48. Осипенко О. О. Міжнародний комерційний арбітраж як альтернативний спосіб вирішення міжнародних спорів. *Право і суспільство*. 2011. № 4. С. 64-68.
49. Перепелинська О. Арбітрабельність корпоративних спорів в Україні. *Юридичний журнал*. 2012. № 7/8. С. 171-176.
50. Подцерковний О.П. Процедури міжнародного комерційного арбітражу та порядок виконання (оспорювання) арбітражних рішень як новий правовий кластер. Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: 60-річна історія успіху: Збірник доповідей і статей до V Міжнародних арбітражних читань пам'яті академіка І. Г. Побірченка. К.: 2019. С. 94-101.
51. Правила сприяння арбітражу з боку Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України відповідно до Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ : затв. 27.10.2011 р. *Право України*. 2012. № 1/2. С. 484-486.
52. Практика МКАС при ТПП України. Внешнеэкономические споры / под общ. ред. И. Г. Побирченко. К.: Практис, 2006. 864 с.
53. Притика Ю. Д. Міжнародний комерційний арбітраж. Міжнародне приватне право: підручник. Київ: Алерта, 2014. С. 605-626.
54. Про практику розгляду судами справ про оспорювання рішень Міжнародного комерційного арбітражного суду України при Торгово-промисловій палаті України та про визнання та виконання рішень міжнародних та іноземних арбітражі : інформаційний лист Вишого

спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 URL: sc.gov.ua/.../Лформ.%20лист%20-%20витяг%20в%20суди%20по%20МКАС.doc (дата звернення: 10.05.2020).

55. Професійна спільнота схвалює практику Верховного Суду щодо визнання та виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу. *Верховний Суд України*. 15.10.2019. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/800848/> (дата звернення: 18.04.2020).

56. Прусенко Г. Є. Особливості правової природи забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2014. Вип. 1. С. 251-258.

57. Прусенко Г. Є. Поняття "патологічного" арбітражного застереження у міжнародному комерційному арбітражі. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 392-395.

58. Рабенко С.Л. Аналіз законодавчих змін у правовому регулюванні оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу. *Університетські наукові записки*. 2012. № 3 (43). С. 193-202.

59. Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України: президія Торгово-промислової палати України № 25 (6) від 27.07.2017. URL: <http://arb.ucci.org.ua/icac/ua/rules.html> (дата звернення: 18.04.2020).

60. Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України : затв. 17 квіт. 2007 р. *Право України*. 2012. № 1/2. С. 461-483.

61. Роз'яснення порядку пред'явлення до виконання рішень Міжнародного Комерційного арбітражного суду та Міжнародної арбітражної комісії при ТПП України : роз'яснення Міністерства юстиції України від 28.11.2002 № 27-3/1288. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1288323-02> (дата звернення: 22.03.2020).

62. Руководство МСКА по толкованию Нью-Йоркской конвенции 1958 г.: пособие для судей. М.: Инфотропик Медиа, 2012. С. 156.
63. Селивон Н. Ф. Взаимодействие судебной власти с международным коммерческим арбитражем. *Ежегодник украинского права*. Харьков, 2012. № 4. С. 274-284.
64. Селівон М. Ф. Міжнародний комерційний арбітраж в Україні: стан і перспективи розвитку. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 2. С. 5–18.
65. Теплюк С.М. Публічний порядок ЄС як підстава для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень. Принципи і тенденції застосування приватного права ЄС і пострадянських країн: матеріали VII Міжнародного цивілістичного форуму (Київ, 11-12 трав. 2017 р.). Київ, 2017. С. 329–333.
66. Теплюк С.М. Рішення міжнародного комерційного арбітражу: поняття та особливості. Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасн. наук.-практ. 206 конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна (Харків, 19-20 трав. 2017 р.) Харків: ХНУВС, 2017. С. 389-391.
67. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар: т. 7 Загальні положення про зобов'язання та договір / за ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд, 2012. 1296 с.
68. Цірат Г.М. Державні суди та міжнародний комерційний арбітраж: український досвід. *Юридична газета*. 2018. №24-25 (626-627). С. 38.
69. Юридичний висновок незалежних спеціалістів у справі за клопотанням компанії «NIBULON SA» про визнання та надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного арбітражного суду міжнародної асоціації торгівлі зерном і кормами (GAFTA) про стягнення збитків з ПАТ «Компанія «Райз» від 24.04.2017 року. URL: [http://arbitration.kiev.ua/Uploads/Admin/AMICUS%20CURIAE%20BRIEF%20\(2017%2004%2024%20\).pdf](http://arbitration.kiev.ua/Uploads/Admin/AMICUS%20CURIAE%20BRIEF%20(2017%2004%2024%20).pdf) (дата звернення: 06.05.2020).

70. Ятченко Є.О. Окремі аспекти приведення до виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу в Україні. *Держава і право*. 2017. Вип. 72. С. 306-317.